

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

9. ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ KONFERENCIA

Zborník plných príspevkov

Editor
Martin Ološtiak

Prešovská univerzita v Prešove
Prešov 2014

Zborník plných príspevkov z 9. študentskej vedeckej konferencie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, konanej pod záštitou dekana Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, prof. PhDr. Vasila Gluchmana, CSc., dňa 25. apríla 2013.

Editor

doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

Recenzenti

Ing. Martin Lačný, PhD.

doc. Zuzana Straková, PhD.

prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc.

Technická redakcia

doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

Za jazykovú stránku rukopisov zodpovedajú autori.

© Prešovská univerzita v Prešove 2014

1. vydanie

616 strán

ISBN 978-80-555-1064-4

OBSAH

SEKCIA ESTETIKY

Štefan Haško

K Herderovej kritike Kantovej estetickej teórie 9

Agáta Košičanová

Susanne Katherine Knauth Langerová 14

Lukáš Makky

Možnosti estetického skúmania praveku, alebo „prítomnosť“ estetického v praveku 20

SEKCIA FILOZOFIE A ETIKY

Eva Demjanová

Etická reflexia fungovania organizovaného zločinu 29

Igor Deraj

Porovnanie Platónovho a Xenofónovho chápania sókratovského rozhovoru 37

Lívia Flachbartová

Nietzsche a kynizmus 44

Peter Gustáv Hrbatý

Machiavelli – občianska spoločnosť. Interpretácia diela Vladár s podtextom „stavba občianskej spoločnosti“ 50

Michaela Joppová

Mravná prirodzenosť a sloboda optikou Spinozu a Fromma 55

Bibiana Kahánková

Interrupcie ako následky emancipácie (Postoj Samuela Štefana Osuského v kontexte etiky sociálnych dôsledkov) 61

Martin Pazdera

Človek a jeho zmysel života 67

Zuzana Pončáková

Tanec a morálka. Morálka v tanečných súboroch 74

Lukáš Švaňa

Aplikácia teórie spravodlivej vojny na fenomén terorizmu 82

Lukáš Švihura

Etika ako estetika existencie (Pokus o určenie trendov estetizácie ľudskej skúsenosti) 90

Eva Zelizňaková

Je Kant prirodzenoprávnym filozofom? 96

SEKCIA HISTÓRIE

Martin Hoľko

Štátna moc v Československu verzus väznení kňazi Košickej arcidiecézy po roku 1948 103

Veronika Kacvinská

Žena v pravekom umení 110

Veronika Karabašová

Nápisová výzdoba zvonov ako historický prameň k výskumu regionálnych a cirkevných dejín .. 114

Milada Kopčanyiová

Československá štátna vyššia reálka v Košiciach v prvom desaťročí existencie Československej republiky – najslabší článok stredných škôl? 122

Zuzana Mišenková

Nuragy ako fenomén pravekej Sardínie 131

Zuzana Pivková

K problematike budovania školského systému evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku v rokoch 1918 – 1945 (na príklade evanjelickej a. v. ľudovej školy v Hybiach) 135

Martin Počátko	
Sovietsko-francúzske vzťahy po skončení druhej svetovej vojny (1945 – 1990).....	144
Valéria Puleňová	
K rozvoju ťažkého a ľahkého priemyslu v Rožňave v 19. storočí (kameninová manufaktúra, Markova továreň na kožu, elektráreň Slanského údolia)	152
Petronela Sopková	
Apolón v histórii, umení a v architektonických pamiatkach.....	157
Viktor Šišin	
Byzantská ríša v období vlády Ioanna II. Komnena	162
Lucia Šteflová	
Pohľad Gregorovcov na Prešov v rokoch 1910 – 1912.....	172
Adriána Voľanská	
Gravettianske osídlenie polohy Bikoš II v Prešove.....	175
Peter Žarnovský	
Farnosť Stará Ľubovňa v sporoch krakovských biskupov a spišských prepoštov.....	183
SEKCIA POLITOLÓGIE	
Matej Bednár	
Vplyv malých obcí na výsledky parlamentných volieb v roku 2012 v Košickom a Prešovskom kraji.....	189
Jana Bednárová	
Immanuel Kant – K večnému mieru	199
Vladimír Bokša	
Vývoj slovenského stranického euroskepticizmu v programoch politických strán po súčasnosť.....	204
Michal Čirner	
Feminizmus a jeho spoločensko-politické konotácie.....	215
Michal Drengubiak	
Prepadávanie hlasov pri voľbách do NR SR.....	222
Katarína Farkašová	
Reforma verejnej správy na Slovensku (priebeh reformy v rokoch 1990 – 2005).....	226
Gilbert Futó	
Zákon o volebných právach v USA a jeho budúcnosť	231
Michal Goriščák	
Pôsobenie liberálnych politických strán na Slovensku.....	238
Diana Chudíková	
Morálka, politika a otázka moci v dielach N. Machiavelliho a J. J. Rousseaua.....	241
Jaroslav Kerekanič	
Hodnota občianstva v historickej perspektíve.....	247
Michaela Mojdisová	
Tony Blair a jeho angažovanosť v politike	251
Martina Muchová	
Štátna politika kvality SR a procesný prístup v organizáciách verejnej správy.....	254
Adriána Ožvoldová	
Zdravý životný štýl a stravovanie na školách	260
Ivana Runčáková	
Prevenencia kriminality mládeže a formovanie právneho vedomia	269
Dominika Šmihulová	
Inštitucionálny rámec českého a maďarského predsedníctva ako možné východisko pre Slovenskú republiku.....	278
Petra Vasiľová	
Ekonomická situácia Ruskej federácie po rozpade ZSSR.....	282
Veronika Vašková	
Politika a morálka v zrkadle Kantovho projektu „spravodlivého občianskeho zriadenia“	287

Veronika Voroňáková	
Budúcnosť ideológií	290
Dominika Zalehová	
Populizmus ako zdroj moci	293
Sandra Zelenáková	
Vzťah Putina a ruských oligarchov	298
Matúš Žac	
Politický pragmatik – N. Machiavelli a súčasnosť	304
Jozef Žižák	
Svet pod vplyvom korporácií	307

SEKCIA PSYCHOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE

Matúš Adamkovič	
Tvorivosť u adolescentov: meranie tvorivosti a rozdiely vzhľadom na rod a typ strednej školy ...	312
Lenka Ďuricová	
Terénna sociálna práca v rómskych komunitách	320
Alena Fecková	
Vzťah medzi akademickým podvádzaním a intelektom	325
Michaela Gencová	
Zmysel života a životná zmyslupnosť seniorov v závislosti od typu a miesta bývania	331
Alica Hukelová	
Zhoda medzi sebakposúdením osobnostných vlastností autora kresby a posúdením inými ľuďmi	338
Miriama Koscelníková	
Súvislosť medzi spokojnosťou vo vzťahu a subjektívne hodnotenou kvalitou života	347
Karin Kropková	
Latentný učebný potenciál u detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia a u detí bez sociálneho znevýhodnenia	355
Apolónia Sejková	
Využívanie IKT v oblasti sociálnych služieb pre ženy zažívajúce násilie a programy pre zneužívateľov (slovenský kontext)	361
Jaroslava Sušková	
Vzťah medzi osobnostnými charakteristikami a preferenciou hudobného štýlu	367

SEKCIA MASMEDIÁLNYCH ŠTÚDIÍ

Ivana Bajerová – Eva Peknušiaková	
Reklamná kampaň otváracieho ceremonálu EHMK vs. Košice/mesto kultúry života	374
Lenka Gogová	
Spôsoby prezentovania komiky v situačných komédiách	379
Jana Klingová	
Komunikačné stereotypy editoriálu v slovenskej ženskej tlači	385
Pavol Lelák	
Zombies ako popkultúrny fenomén	392
Juraj Lukáč	
Analýza diskurzu platformy g-mail	397
Jozef Marčín	
Folklór v slovenskom televíznom prostredí	408
Lukáš Pazera	
Poznámky k tvorbe Woodyho Allena	415
Peter Revišák	
Žánrová a štýlová charakteristika textov rubriky <i>Dnes píše</i> v denníku Pravda	419
Jana Veľasová	
Vyjadrovanie neistoty v televíznom spravodajstve	424

SEKCIA JAZYKOVEDY**Juliána Bardzaková**

Астрономы в творчестве русских поэтов пушкинской поры (19 века)..... 431

Rastislav Csapák

Častice v spisovnej slovenčine a bulharčine z konfrontačného hľadiska..... 435

Nikoleta Doliničová

Исконно русские фразеологические единицы и поговорки с антропонимом
в их компонентном составе 438

Slavomír Gál

Etnokultúrne hodnoty a asociácie v jazykových jednotkách so zvýšeným politickým podtextom ... 442

Patricia Konkoľová

Povaha a funkcie nominálnej tautológie 447

Diana Krajňáková

An Analysis of English Abstracts in Slovak Academic Settings 452

Natália Kuchtová

Intertextualita vo vývine detskej reči 462

Marianna Kyjovská

Gender Differences in Written English..... 472

Júlia Legutká

Отражение национальных стереотипов сквозь призму смеха..... 478

Lenka Palková

Čiastkový pohľad na slovotvorné alternácie v slovenčine
(na materiáli 3. vydania *Slovníka koreňových morférov slovenčiny*) 484

Veronika Perovská

K valencii pasívnych transformátov
vo *Valenčnom slovníku slovenských slovies na korpusovom základe* 494

Iveta Vavreková

Jazyk a myslenie v tichom svete 499

Viktor Zeher

Zur Problematik der Bewusstheit und Bewusstmachung der Lernstrategien im DaF-Unterricht..... 510

SEKCIA LITERÁRNEJ VEDY**Richard Dečo**

Cormac McCarthy`s Depiction of Violence in his *No Country for Old Men* and *The Road*..... 517

Veronika Divoková

Characteristics of Traditional Gothic Novel and its Postmodern Form 523

Ivana Gibová

Tabuizovaná lexika ako ne/funkčný výrazový prostriedok v umeleckých textoch 532

Mária Klapáková

Ne/existencia kritiky kritiky v súčasnom slovenskom kontexte 537

Nina Kollárová

Hľadanie-nehľadanie magického realizmu, (ne)nachádzanie v Jarošovej *Tisícročnej včele* 542

Ivana Mikulíková

Kauza autocenzúry a povaha schizoidného lyrického subjektu v poézii Jána Ondruša..... 546

Lenka Šafranová

„Conceptual loci“ alebo hľadanie krajiny-nekrajiny
v zbierke Kataríny Kucbelovej *Malé veľké mesto* 550

Jana Ščigulinská

Sir Walter Scott – *Ivanhoe* Depiction of the Chivalry Code in the Novel 553

Ján Živčák

Le carnaval et le rôle du discours dans l'épisode de l'ours Brun 562

SEKCIA PREKLADATEĽSTVA TLMOČNÍCTVA**Ivana Hostová**

Plathovej *The Moon and the Yew Tree* v prekladoch..... 571

Veronika Mačáková

Francúzska poézia v období romantizmu a problémy jej prekladu..... 576

Marianna Marcinková

Špecifiká prekladu filmových dialógov pre dabing (na materiáli ruského a českého dabingu francúzskeho filmu *RRRrrrr!!!*)..... 581

Lenka Poľáková

Slovník fráz a ustálených slovných spojení pre potreby konferenčného tlmočenia 587

Natália Prostredná

Prekladateľské variácie Apollinairovej básne *Pásmo* 589

Martin Surmánek

Reportáže Ireny Brežnej a ich preklad do slovenčiny..... 598

Katarína Šamudovská

On Translation of Education Terminology – Names of Slovak Educational Institutions..... 608

Peter Trizna

Eufónia v poézii Dylana Thomasa v slovenskom a českom preklade..... 612

POSTEROVÁ SEKCIA**Ivana Pančáková**

Barthesov koncept STUDIUM-PUNCTUM vo vzťahu k poetike
Cassiérovho diela *Mimnémésis*

Zuzana Poklembová

Miesto reflexívnej praxe a praxe zameranej na dôkazy v sociálnej práci

LUKÁŠ ŠVIHURA

ETIKA AKO ESTETIKA EXISTENCIE (POKUS O URČENIE TRENDOV ESTETIZÁCIE ĽUDSKEJ SKÚSENOSTI)

„Ak štúdium filozofie vôbec nejako pôsobí na iných ľuďoch okrem študentov filozofie, musí sa tak diať iba nepriamo, cez jej účinky na život tých, ktorí ju študujú. [...] predovšetkým v týchto účinkoch je treba hľadať hodnotu filozofie“.

B. Russel

Úvod

S nástupom novoveku sa spája mnoho podstatných faktorov, ako je rozpad stredovekého *orda*, individualistická revolúcia, neskôr romantický záujem o konkrétne individuum, masové rozšírenie hedonizmu a iné. Výsledkom týchto moderných zmien sa stala estetika existencie: so stratou tradičných poriadkov sa mal človek vysporiadať tak, že svoju existenciu estetizoval. Jeho životu už nedávali zmysel univerzálne a pevné kódexy, ale estetika, ktorá substituovala morálku a náboženstvo. Podstatné je, že romantické snahy o autentickú existenciu tvoria až do súčasnosti isté **kontinuum**, ktoré nenarúša ani samotný postmodernizmus (Doorman, 2008). Aj v súčasnosti sme svedkami snahy človeka estetizovať svoju existenciu vo všetkých aspektoch a jeho túžbe po autenticknej existencii. Tieto romanticko-súčasnú tendencie však sprevádzajú problémy a paradoxy, ktorých evidentnosť, ale aj hľadanie ich možného riešenia, predstavuje podnet pre spracovanie predkladaného príspevku.

Ak chceme pracovať s pojmom „estetika existencie“, je potrebné ho charakterizovať. „Estetika existencie“ naznačuje ľudskú existenciu, ktorú možno ponímať ako **umelecké dielo sui generis**. Estetiku ad hoc nechápeme ako teóriu umenia, ale ako spôsob, ktorý dáva umeleckému dielu štatút krásy. V tomto zmysle ju ponímame ako umelcovu (ktorého predstavuje človek pracujúci na svojej estetickej existencii) **slobodnú a autentickú expresivitu** a istú formu **inakosti**, lebo estetické vo všeobecnosti nie je tým, čo je homogénne, ale **iné**. V nasledujúcom texte sa preto pozrieme na „tvorbu“ estetickej existencie v súčasnosti a neskôr na tri, resp. štyri možnosti estetiky existencie, ktoré nám zanechala filozofická tradícia. Na základe toho napokon budeme schopní ponúknuť možné riešenie spomínaných problémov.

Komplikácie sprevádzajúce estetiku existencie v súčasnej spoločnosti

Estetizáciu existencie v súčasnosti sprevádzajú dva evidentné problémy a paradoxy. Prvým je pokračovanie prehlbovania romantického zážitkového fenoménu spolu s totálnou estetizáciou skutočnosti, ktoré vedú paradoxne k svojmu opaku: k permanentnej frustrácii a totálnej anestezizácii. Druhým problémom je pokračovanie romantickej snahy o autentický život, ktorá paradoxne tiež ústi vo svojom opaku: v neautentickej existencii.

V rámci prvého naznačeného problému si musíme byť vedomí toho, že súčasného človeka možno ponímať ako **konzumenta**. Je však potrebné charakterizovať **formu konzumu**, ktorej sa oddáva. Totiž „postmoderní konzumenti sú hľadačmi senzácií a zberateľmi skúseností a ich vzťah k svetu je v prvom rade *estetický* – vnímajú svet ako potravu pre zmyselnosť, [...] a ich mapa je poznačená zážitkami“ (Bauman, 2000, s. 90). To znamená, že „nie zhŕňanie bohatstva v materiálnom zmysle, ale vzrušenie z nového a nepoznaného pocitu je cieľom úsilia konzumenta“ (Ibid., s. 80). Súčasnú spoločnosť preto možno označiť aj ako **spoločnosť zážitku**, alebo **estetizovanú spoločnosť**, v ktorej je „každý umelý artefakt ‚estetizovaný‘ [...]. Podľa Welscha však vedie ‚totálne estetizovaná spoločnosť‘ k individuálnej anestézii, k estetickému znečitliveniu: ľudia prosto estetickú dimenziu svojho každodenného života nevnímajú, súc ním zahŕňajú“ (Petrušek, 2007, s. 399). Život súčasného človeka je tak

vtresnaný do **neustálej zážitkovosti** a do **neustálej estetizácie**. Paradoxne však takáto existencia **nie je** estetická a nevyhnutne vedie k frustrácii. Ak je totiž estetizované všetko, potom neexistuje bod, na základe ktorého je niečo možné ako estetické rozoznať, keďže nič „nie je“ neestetické. De facto sa tak všetko estetické stáva svojim opakom, neestetickým, a zdanlivá jedinečnosť sa mení na **jednotvárnosť**.

Estetizácia každého aspektu existencie sa stáva problematickou, lebo „subjekt“ svoju realitu estetizuje preto, aby ho uspokojovala a **uspokojenie** chce nachádzať aj v prehlbovaní zážitkovosti. Snahy „subjektu“ ho však paradoxne vedú k tomu, z čoho sa chce estetizáciou vymaniť: k frustrácii. „Totálna estetizácia vyúsťuje do svojho opaku. Tam, kde sa všetko stáva krásnym, nie je už nič krásne, trvalé vzrušenie vedie k otupeniu, a estetizácia sa mení na neestetizáciu“ (Welsch, 1993, s. 28). Totálna estetizácia súvisí s neustálym prehlbovaním zážitkovosti a obe tieto tendencie vedú k frustrácii preto, že ich reálne nie je možné naplniť.

Na druhej strane nemožno zabúdať na nasledovné: „Mnohé z tejto každodennej estetizácie slúži ekonomickým cieľom“ (Ibid., s. 10) a estetika sa tak stáva prostriedkom na kumuláciu peňazí a moci v niekoľkých málo rukách. Dôsledkom estetizovanej spoločnosti sa tak stáva spoločnosť **masová**, v ktorej sú individua „mimoriadne silno ovplyvniteľné komerčnou a politickou manipuláciou, ktorá väčšinou nemá povahu donútenia, ale zvädzania [...] a [...] podliehajú vplyvom anonymizovanej, neviditeľnej elity politickej a hospodárskej“ (Petrušek, 2007, s. 176).

Totálna estetizácia individuálnej existencie úzko súvisí s druhým uvedeným problémom, ktorým je romantická snaha súčasného človeka o dosiahnutie autentickej existencie. Táto snaha je nevyhnutným dôsledkom „demokratizačného“ procesu, lebo „keď sú si teraz všetci ľudia rovní, keď sa každý človek stáva ‚mne podobným‘, identita môjho Ja zneistí“ (Lipovetsky, 2008, s. 96). Takým spôsobom dochádza ku **kríze subjektu** v procese „demokratizácie“, dôsledkom čoho je skutočnosť, že jednotlivec sa chce dopátrať pravdy o sebe a svojej **jedinečnosti**. U individua preto možno badať snahu o autentickejšiu existenciu, ktorú má dosiahnuť tým, že iba **kombinuje** niekým iným vytvorené fragmenty jeho vlastnej existencie, pričom ich kombinovaním má vzniknúť autentickejšia existencia, utvorená každému jednotlivcovi na mieru. Podobný názor zastáva napr. Gilles Lipovetsky, podľa ktorého sa takým spôsobom reálne dosahuje vytýčený cieľ – autentickejšia existencia: „Nekonečná spotrebná ponuka zmnohonasobuje modely a vzory, odstraňuje imperatívne recepty, ako sa správať, zvyšuje túžbu byť úplne sám sebou a radosť sa zo života, mení každého na operátora neustálej slobodnej voľby a kombinovania, je vektorom diferenciacie ľudí“ (Ibid., s. 170). Takto dosahovaná „autenticita“ však nie je reálna, lebo sa manifestuje iba v **hraniciach** toho, čo jednotlivcovi umožňuje trh a výber jednotlivých fragmentov existencie, ktorý je **obmedzený**. Kombinatorická schopnosť individua je totiž možná iba v **už narysovaných** horizontoch, ktoré nie je možné prekročiť. Lipovetsky si je vedomý týchto námietok a preto formuluje nasledovné tvrdenie: „Isto, ľudia preberajú veci, módy alebo spôsoby trávenia voľného času, vypracované špecializovanými organizáciami, ale robia to z vlastnej vôle, prijímajú toto a nie tamto, slobodne kombinujú rôzne prvky predkladaného programu“ (Ibid., s. 169). Avšak práve „predkladaný program“ predstavuje prekážku autenticity, s ktorou sa však nemusíme zmieriť, ak si vyberieme alternatívne chápanie „slobodného a autentickejšieho jednotlivca“, ktoré zastáva napr. Zygmund Bauman: „Trh si ho už vybral ako konzumenta, a tým mu vzal slobodu ignorovať jeho lákadlá. A predsa má konzument pri každej úspešnej návšteve trhu dôvod vychutnávať pocit, že len on tu rozkazuje. [...] Môže predsa odmietnuť vernosť hociktorej z nekonečných vystavených možností. Okrem voľby výberu medzi týmito možnosťami, ale táto voľba sa nejaví ako voľba“ (Bauman, 2000, s. 81).

Z uvedenej dištinkcie názorov G. Lipovetskeho a Z. Baumana možno vyvodit' záver, že aktivita konzumenta – ktorý v konečnom dôsledku iba **pasívne prijíma** – je aktivitou iba v zmysle **výberu** medzi **ponúkanými** možnosťami, čo ale nevedie k autentickej existencii. K tej vedie naopak – **aktívna tvorba**. Prostriedky, ktoré individuum v súčasnosti využíva na dosiahnutie autentickej a esteticejšie existencie, sú len prostriedkom na hromadenie kapitálu v rukách niekoľkých jedincov či spoločností. Estetika **predáva** tieto prostriedky a človek má **zdanie** slobodného výberu a autenticity. Napokon tak „jedinečné autentickejšie existencie“ splývajú a strácajú sa v jednej **homogénnej, externe utvorenej mase**. Zdanlivo autentickejší, nekonvenčný a nezávislý „subjekt“ je de facto neautentickejší, konvenčný a od trhu závislý jedincom.

Napriek uvedeným problémom a tézam o paradoxných vyústeniach snáh súčasného človeka však možno tvrdiť, že človek svoju existenciu „estetizuje“ tak, že na sebe **pracuje**: „Rozmáhajú sa najrôznejšie techniky, ako byť vo forme, metódy alternatívneho lekárstva, diét, relaxácií, kozmetických prostriedkov, rekreačného aj progresívneho športu, kampane proti fajčeniu, výrobky ‚light‘ alebo ‚bio‘ – Narcis sa viac než kedykoľvek inokedy vyznačuje subjektívnou *pracou* na sebe samom“ (Lipovetsky, 2008, s. 349). Na druhej strane nemožno zabúdať, že tieto produkty a spôsoby existencie nie sú primárne konštruované ako racionálne a alternatívne spôsoby konštituovania autentickej a nekonvenčnej existencie. Primárny účel konzumácie týchto produktov je totiž znovu len kumulácia bohatstva vo vybraných rukách, pričom sa **rozširuje zdanie** slobodného výberu medzi alternatívami pri dosahovaní autenticity a estetickej existencie.

Je však nevyhnutné priznať, že súčasný človek sa reálne **snaží** o dosiahnutie autenticity, **pracuje na sebe** a estetizuje svoju existenciu. Preto tieto **tendencie umožňujú** uskutočnenie reálnej autenticity subjektu a reálnej estetiky jeho existencie, avšak v prípade, že tieto tendencie upriamia svoju pozornosť na **iné prostriedky** dosiahnutia vytýčeného cieľa. Na jednej strane všetko svedčí o práci človeka na svojej existencii, na druhej strane človek ostáva pasívny. Kombinuje z daného a preto konštruje neautentickú existenciu. Ak má byť estetická a autentická, musí ju **sám utvoriť**. Istý vzor preklenutia naznačených problémov nachádzame vo filozofickej tradícii.

Etika ako estetika existencie vo vybraných filozofických „konceptiach“

Vo všeobecnosti možno etiku charakterizovať nasledovne: „Dokonalá etika sa podobá kódexu právnych predpisov, ktoré popisujú správne konania v š e o b e c n e, to znamená pre všetkých ľudí a pre všetky časy, predpisov, ktoré rozlišujú skutky dobré a zlé raz a navždy a bez ohľadu na konkrétne okolnosti“ (Bauman, 1995, s. 116). V tomto zmysle etiku možno ponímať ako univerzálnu doktrínu, ako o takej však o nej nie je vhodné uvažovať ako o estetike existencie. Aj keby sme etiku ponímali ako teóriu morálky, nebolo by možné uvažovať o nej analogicky. Preto etiku, o ktorej píšeme, neponímame v jej tradičných významoch, ale v tom zmysle, v akom ju poníma napr. Michel Foucault: ako „vzťah k vlastnému ja“ (Foucault, 2010, s. 353). To znamená, že „Foucaultov pojem etiky má [...] oveľa bližšie ku gréckemu chápaniu etiky ako ‚spôsobu života‘ než k moderným pojmom etiky ako teórií ‚morálky‘“ (Suvák, 2005, s. 144). Chápanie estetickej existencie, ktoré sme uviedli v úvode príspevku, sa vo vybraných filozofických modeloch dosahuje tým prostriedkom, ktorý sme nazvali **etikou**.

Pre ilustráciu etiky ako estetiky existencie vyberáme na tomto mieste z dejín filozofického myslenia troch filozofov: Michela Foucaulta, Sorena Kierkegarda a Andreja Vandráka. Aj keď sme ich „konceptie“ vybrali ako *expempla* jedného pohybu (od etiky k estetike), treba podotknúť, že tento pohyb nie je vo svojich rôznych podobách identický, aj keď uvidíme, že vykazuje istú spoločnú líniu.

V súčasnosti sa pojem etika, resp. estetika existencie spája najmä s menom Michela Foucaulta, ktorý sa estetike existencie venuje najmä vo svojich *Dejinách sexuality: Užívania slasť* (1984) a v *Dejinách sexuality: Starosť o seba* (1984). V uvedených dielach okrem iného skúma, aký význam mala etika v antickom svete, pričom poukazuje na to, že v antickom Grécku a Ríme sa etika nechápala ako univerzálna doktrína, ale ako také konanie človeka, ktorým mohol estetizovať svoju vlastnú existenciu, teda vytvoriť zo svojej existencie umelecké dielo. Fundamentálny rozdiel medzi súčasnými a antickými etikami je v tom, že v antickom svete „morálna hodnota [života] netkvie v konformite s nejakým vzorcom správania, ani v očistení, ale v určitých podobách [...] v užívaní slasť, v ich distribúcii, v medziach, ktoré sa dodržiavajú, v hierarchii, ktorá sa rešpektuje“ (Foucault, 2003, s. 122). Takému životu sa „dostáva lesku krásy, ktorá sa vyjavuje pred očami tých, kto ju dokázu nazerat' alebo si na ňu uchovať spomienku“ (Ibid., s. 122 – 123). Antická morálka spejúca k estetike existencie problematizovala slasť, nešlo však o etickú doktrínu, ktorá by zakazovala či prikazovala konkrétne správanie. Antická morálka životného štýlu bola „výhradne problémom osobnej voľby“ (Foucault, 2010, s. 338). Napriek tomu sa jadrom antickej etiky stala **askéza**. Estetická existencia sa dosahovala **etikou, ktorej prax spočívala v askéze**. Estetika a autenticita existencie sa mohla manifestovať iba vďaka nezávislosti na externých podmienkach. Vďaka askéze bola existencia človeka **samo-
statne a kreatívne** vytváraná, keďže princípy individuálnej etiky, ktoré sa mali dodržiavať, si volil jednotlivec **sám**. Vo vzťahu k antickej estetizácii existencie preto možno tvrdiť nasledovne: „Dôraz je

kladený na seba vzťah, ktorý umožňuje nedávať sa uniesť žiadosťami a slasťami, mať nad nimi nadvládu a zvrchovanosť, udržiavať svoje zmysly v stave pokoja, zostávať vnútorne oprostý od všetkého otročenia vášňam a dosiahnuť spôsob bytia, ktorý možno definovať plnou rozkošou zo seba samého alebo zo svojho dokonalého sebaovládania“ (Foucault, 2003, s. 43). Primárne pritom nešlo o degradáciu pudov človeka, ktoré má spoločné so zvieratami, ale uvedomenie si ich ľahkému podľahnutiu (Ibid., s. 91 – 92).

Foucaultova reflexia antickej etiky však nepredstavuje jediný model estetizácie existencie. Jeden z ďalších možných modelov možno nájsť u Sørensa A. Kierkegaarda, resp. u postáv jeho niektorých diel. Pre potreby tohto príspevku sa obmedzíme na konfrontáciu etického a estetického postoja v Kierkegaardovom diele *Bud' – alebo* (1843), pričom poukážeme na chápanie etiky ako estetiky existencie u reprezentanta etického postoja, sudcu Wilhelma a u reprezentanta estetického postoja, estéta Johanna.

Etik a sudca Wilhelm vidí problém v **žití v momente**, resp. v **zážitku**, ktoré je charakteristické pre existenciu estéta, lebo takým spôsobom človek „kladie vždy aj podmienku, a tá [...] nie je v jeho moci“ (Kierkegaard, 2006, s. 31). Podľa Wilhelma je problémom naviazanosť estetického človeka na niečo **externé**, od neho nezávislé, čo síce chce, ale nemusí uchopiť, keďže to nie je v jeho moci: „Pokiaľ veci, o ktoré usiloval, akokoľvek nespĺnia jeho očakávania – a či sa tak stane alebo nie, je len otázka náhody – môže mať dojem, že sa mu vytratil zmysel existencie“ (Gardiner, 1996, s. 57). Preto tiež „Sudca predovšetkým prehlasuje, že estét nie je reálne schopný udržať si kontrolu nad sebou samým ani nad vlastnou situáciou. [...] má tendenciu žiť ‚pre bezprostredný okamih‘, pre všetko, čo mu prinesie prchavá chvíľa“ (Ibid., s. 55). Napriek tomu však etický názor, ktorý zastáva Wilhelm, nenecháva názor estetický, ale ho **transformuje**, lebo sa v ňom chápanie krásy mení. Kým v estetickom štádiu sa za krásne pokladá to, čo je jedinečné a neopakovateľné, v etickom štádiu sa za krásne považuje to, čo je **všeobecné a trvalé**, ktoré nie je v rukách náhody: „Zmyslom etického ideálu je uviesť každý aspekt jednotlivca do súladu so všeobecným zákonom, takže to, čo je v podstate ľudské, nájde vyjadrenie v individuálnom prípade“ (Sirovič, 2004, s. 66). Krásno sa tak voľbou etického prístupu modifikuje, lebo podľa Wilhelma „až keď sami žijeme eticky, nadobudne náš život krásu, pravdu, zmysel, istotu“ (Kierkegaard, 2006, s. 120).

Typ estéta, voči ktorému sa vymedzuje Wilhelm, je však iba jeden z mnohých. „Estetický prístup k životu, [...] mieri omnoho ďalej než k obyčajnému vyhľadávaniu pôžitkov pre pôžitky samé“ (Gardiner, 1996, s. 54). Naproti typu estéta, ku ktorému sa stavia kriticky sudca Wilhelm, možno hovoriť aj o reflektovanom estétovi, ktorého reprezentantom je estét Johannes z *Denníka zvodcu* (1843). Je estétom, ktorý nie je manipulovateľnými externými vplyvmi, ako to vidí etik Wilhelm. Johannes je estétom, ktorý chce zviazať istú Kordéliu. V súlade s tým by bolo možné tvrdiť, že jeho pôžitok z jej zvedenia bude závislý od externého prvku, ktorým by bola práve Kordélia. Spôsob existencie Johanna by tak podľa asesora Wilhelma mal byť závislý od náhodných udalostí, ktoré závisia od Kordélie, v prípade Johanna je však opak pravdou. Totiž nie externý prvok (Kordélia), manipuluje existenciou Johanna, ale Johannes manipuluje externým prvkom (Kordéliou). Život reflektovaného estéta sa totiž viaže aj na isté **pravidlá a odriekanie**. Je to zrejme napr. z jeho pozorovania Kordélie. Johannes ju neosloví hneď ako ju vidí (to by bolo signifikantné pre nereflektovaného estéta). V tejto súvislosti sa Johannes vyjadruje nasledovne: „Viem o každom jej najmenšom výlete [...]. Túto vedomosť však nevyužívam na to, aby som si s ňou dával schôdzky. Naopak, doslova ňou mrhám. Stretnutie, ktoré ma často stálo mnohohodinové čakanie, ako by som oknom vyhodil. [...] rád sa schôdzi vyhnem, pretože mi zatiaľ ide len o obyčajné pozorovanie“ (Kierkegaard, 1994, s. 52). Spôsobom okamžitého zvedenia Kordélie by bol Johannes typom estéta, ktorého opisuje Wilhelm, teda estéta, ktorého konanie určuje nejaká exteriorita. Johannes samozrejme chce dospieť k zvedeniu Kordélie, ale tak, že by to chcela ona sama a pritom nevedela o tom, že jej chcenie je dôsledkom **hry** estéta, ktorý ňou manipuloval k dosiahnutiu svojho cieľa. Týmto spôsobom bude exteriorita závislá od konania estéta a nie naopak.

Ani podoby estetiky existencie reprezentované dielami S. Kierkegaarda však nie sú poslednou možnosťou chápania danej problematiky. V konečnom dôsledku je týchto možností viac, v nasledujúcom texte sa však zameriame na prelínanie etiky a estetiky u filozofa pôsobiaceho na úze-

mí Slovenska v devätnástom storočí, Andreja Vandráka, profesora Prešovského evanjelického kolégia a na jeho dielo *Prvky filozofickej etiky* (1842).

V danom diele sa Vandrák venuje chápaniu etiky ako filozofickej disciplíny, ktorá má podľa neho „vychádzať zo skúmania inštinktov, zmýšľania alebo zo spoznávania sklonov a túžob srdca“ (Vandrák, 1999, s. 179), lebo praktické konanie človeka podľa neho závisí najmä na inštinktoch. Vandrák si preto myslí, že pôvodné inštinkty treba nie „vyničiť, ale ich riadiť“ (Ibid., s. 180), preto dospieva ku potrebe **kultivácie** týchto pôvodných sklonov, aj ku kultivácii samotnej rozkoše, čo znamená, že to, čo sa chápe ako esteticky prítlačlivé, sa hodnotí podľa toho, aký to má vplyv na **praktické konanie** človeka. Estetické je tak podriadené etickému, čo však neznamená, že je estetické vylúčené – je ním to, čo je mravné. Vo Vandrákovej filozofii sa estetika stáva „súčasťou PRAKTICKEJ FILOZOFIE a jej hodnota je limitovaná tým, ako ovplyvní praktické konanie každého jednotlivca“ (Sošková, 1998, s. 56). „Vandrákovo uvažovanie smeruje [...] k zdôrazneniu TVORBY estetického sveta, k praktickému činu, k umeleckej tvorbe, k estetickému správaniu“ (Ibid., s. 57), ku ktorému sa podľa neho dospieva **kultiváciou seba samého**. Tá vyžaduje **sebaovládanie**, ktoré spočíva v sebavýchove, ktorou jednotlivec napokon dospieva k cnosti. Cnosť je „dobrovoľná a v skutkoch sa prejavujúca mravná dokonalosť, t. j. plné pôsobenie dobra v ľudskom živote a nakoniec skutočná duševná krása“ (Vandrák, 1999, s. 199). „Úlohou cnosti je: život formovať tak, aby bol krásny“ (Ibid., s. 199). **Krásny život** sa vyjavuje pomocou **morálneho charakteru**, avšak podľa Vandráka „do tejto bašty ľudskej dôstojnosti dôjdu iba nemnohí, hoci je otvorená pre každého. Dospieť sem je totiž nielen dielom [...] sebavýchovy, ale aj ovocím majstrovskej [...] námahy a povznesenej [...] rezignácie“ (Ibid., s. 205). Dôvodom nemožnosti uskutočnenia estetického existencie je lipnutie na externých vplyvoch, ktoré Vandrák kritizuje, lebo podľa neho napr. „nemôžeme nechať bez pokarhania klamný ideál šťastia, po ktorom tak prahne masa, t. j. ideál šťastia, spočívajúci v nepretržitom pôžitku“ (Ibid., s. 181).

Záver

Ako sme uviedli, podnetom k zaoberaniu sa estetikou existencie boli problematické aspekty a paradoxy, ktoré ju v súčasnosti sprevádzajú, a súčasne hľadanie ich možného riešenia. Mali sme možnosť vidieť, že súčasné snahy pri „tvorbe“ individuálnej estetického a autentického existencie majú byť dosahované schopnosťou jednotlivca konštruovať svoju existenciu kombinovaním niekým iným vytvorených a obmedzených prvkov tejto existencie. Týmto spôsobom sa ale nedosahuje ako estetická, tak ani autentická existencia. Je však zrejmé, že človek na jej dosiahnutí pracuje, avšak nevhodnými prostriedkami, lebo de facto iba lipne na externých vplyvoch. Z toho dôvodu sme poukázali aj na **iné** možnosti ponímania estetiky existencie, než je tá súčasná, a to na možnosti, ktoré sú predstavené vo vybraných filozofických modeloch M. Foucaulta, S. A. Kierkegaarda a A. Vandráka. Pri ich analýze nám nešlo o to ukázať, že rôzni myslitelia ponímajú estetiky existencie rovnakým spôsobom, práve naopak, že ju možno ponímať rôzne, a teda ukázať, že estetickú existenciu aj v súčasnosti možno dosiahnuť rozličnými spôsobmi. Napriek tomu však výber týchto modelov nebol náhodný: naprieč tromi, resp. štyrmi rozličnými filozofickými modelmi, ktoré **vychádzajú z diferentných predpokladov**, sa ťahne línia, ktorá v estetizácii existencie pripisuje primárne miesto práve etike, askéze a nezávislosti na externých vplyvoch (aj keď v rozličných podobách), až vďaka ktorým sa existencia ako estetická a autentická manifestuje, čo predstavuje presný opak snáh súčasného človeka pri dosahovaní tejto existencie. Zámerom príspevku nebolo umelé prerušenie romantickej tendencie, ale naopak: bolo ním udržanie tejto tendencie a jej reálne naplnenie, avšak spôsobom, ktorý to adekvátne umožní. K tomu nám má pomôcť nájdená línia, ktorá je vo svojich diferentných podobách identická.

Problémy, ktoré sú cestou **etiky ako estetiky existencie** riešiteľné, sa však netýkajú iba individua. Frustrácia vyplývajúca z nedosiahnutia autenticity a estetického existencie je problémom individuí, ak je však individuálna existencia utváraná externe (či už si to jednotlivec uvedomuje, alebo nie), potom je táto existencia de facto **programovaná**, a teda **manipulovaná**. To je pôvodom enormných sociálnych problémov.

Tým sa otvárajú ďalšie otázky a problémy, ktoré je nevyhnutné riešiť. Napriek tomu môže filozofia priebežne plniť svoju funkciu, čím bude v praxi týmto problémom predchádzať. Okrem kritického funkcie filozofie môže byť jednou z jej funkcií tiež úloha filozofa svojou etikou dosiahnutou estetic-

kou existenciou inšpirovať k umeleckému stvárneniu vlastnej existencie aj iných a nabádať ku konštruovaniu ľudského života ako umeleckého diela. Osoba súčasného filozofa tak stojí pred ďalšou zložitou – no napriek tomu krásnou – výzvou.

Literatúra:

- BAUMAN, Z. 2000. Globalizácia: Dôsledky pre ľudstvo. Bratislava: Kalligram, 2000. 124 s.
- BAUMAN, Z. 1995. Úvahy o postmoderní době. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 168 s.
- DOORMAN, M. 2008. Romantický řád. Praha: Prostor, 2008. 310 s.
- FOUCAULT, M. 2003. Dějiny sexuality II: Užívání slastí. Praha: Hermann & synové, 2003. 340 s.
- FOUCAULT, M. 2010. O genealogii etiky: Nástin rodičího se díla. In Michel Foucault: Za hranicemi strukturalismu a hermeneutiky. Praha: Hermann & synové, 2010. s. 337 – 371.
- GARDINER, P. 1996. Kierkegaard. Praha: Argo, 1996. 151 s.
- KIERKEGAARD, S. A. 2006. Rovnováha medzi estetickým a etickým pri utváraní osobnosti. Bratislava: Kalligram, 2006. 208 s.
- KIERKEGAARD, S. A. 1994. Svůdcův deník. Praha: Mladá fronta, 1994. 192 s.
- LIPOVETSKY, G. 2008. Éra prázdnoty: Úvahy o současném individualismu. 4. vyd. Praha: Prostor, 2008. 360 s.
- PETRUSEK, M. 2007. Společnosti pozdní doby. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. 464 s.
- SIROVIČ, F. 2004. Søren A. Kierkegaard: Filozoficko-kritická analýza diela. Nitra: Spoločnosť Božieho Slova, 2004. 200 s.
- SOŠKOVÁ, J. 1998. Romantický koncept praktickej estetiky Andreja Vandráka. In Prešovské evanjelické kolégium v kontextoch európskeho historického a filozofického vývinu. Prešov: ManaCon, 1998, s. 54 – 66.
- SUVÁK, V. 2005. Ešte raz k Foucaultovmu konceptu estetiky existencie. In Filozofia – Veda – Hodnoty II. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2005, s. 131 – 145.
- VANDRÁK, A. 1999. Prvky filozofickej etiky. In Antológia z diel profesorov Prešovského evanjelického kolégia I. Prešov: ManaCon, 1999, s. 171 – 232.
- WELSCH, W. 1993. Ästhetisierung prozesse. Phänomene, Unterscheidungen, Perspektiven. In Deutsche Zeitschrift für Philosophie. 1993, roč. 41, č. 1, s. 7 – 29.